

Geldzucht ?

Waarom werknemers met een beroepsziekte een schadeclaim indienen.

Wim Eshuis en Niels Philipsen

In de twee voorgaande nummers van Arbo is aandacht besteed aan de resultaten van het onderzoek "Leerzame Schadeclaims", een onderzoek naar het ontstaan van beroepsziekten en de mogelijkheden ze te voorkomen. In dit laatste artikel komt het deelonderzoek aan bod naar de motieven van werknemers om een letselschadeclaim in te dienen.

In tegenstelling tot wat de onderzoekers verwachtten, vormen financiële redenen niet het hoofdmotief om een claim in te dienen. Het besluit om een claim in te dienen is vooral gebaseerd op motieven van sociaal-emotionele aard. De meeste slachtoffers voelen zich zo tekort gedaan door werkgever, collega's, bedrijfsarts en medisch specialisten dat ze besluiten een claim in te dienen. Voor veel slachtoffers geldt dat men pas in een later stadium doordrongen is van de financiële gevolgen van de beroepsziekte. Op dat moment gaan financiële motieven ook een rol spelen.

Lettselschadeclaims kunnen voorkomen worden door de preventie van beroepsziekten te verbeteren en de slachtoffers fatsoenlijker te behandelen.

Drie groepen motieven

Er is geen empirisch wetenschappelijk onderzoek bekend naar de motieven van mensen om een beroepsziekteclaim in te dienen. Doorgaans wordt aangenomen dat het indienen van een claim gestuurd wordt door financiële motieven: de (ex) werknemer heeft letsel opgelopen door de beroepsziekte, dat letsel is te vertalen in financiële schade, en de werknemer kan op basis van het Burgerlijk Wetboek de werkgever aansprakelijk stellen voor die schade.

Via gestructureerde interviews met 16 beroepsziekteslachtoffers (6 RSI ,10 OPS), allen cliënten van Bureau Beroepsziekten FNV, is nagegaan welke motieven de slachtoffers zelf hadden voor het indienen van hun claim. Tijdens de interviews kwamen de volgende drie groepen motieven aan bod:

- a. Financiële motieven, te weten acuut geldgebrek, versobering sociale zekerheid, kans op werkloosheid;
- b. Sociaal emotionele motieven: leed en pijn veroorzaakt door de aandoening, kwaadheid en wraakgevoelens jegens de werkgever, vergroting van acceptatie, erkenning beroepsziekte;
- c. Altruïstische motieven: preventie van beroepsziekten, (h)erkenning van beroepsziekte.

De meeste geïnterviewden, niet alle, noemden een combinatie van verschillende motieven om een claim in te dienen.

Sociaal-emotionele motieven

Bij een offsetdrukker wordt op 39 jarige leeftijd OPS vastgesteld. De werkgever, waarbij hij reeds 15 jaar werkzaam is van mening dat hij zich aanstelt. Ook weigert hij de werknemer te reïntegreren in het bedrijf. De werknemer is hierover geschokt. Mede op advies van de bedrijfsarts, die het niet lukte de directie op andere gedachten te brengen, dient hij een claim in.

Bij een vrouwelijke produktiewerkster wordt RSI vastgesteld. Mevrouw is zwaar teleurgesteld, omdat ze al tientallen jaren in goede gezondheid werkte, wat door haar RSI klachten niet meer mogelijk is. Ze kan nu niet meer werken voor haar geld: "ze hebben me mijn baan afgenomen". Tegelijkertijd is ze kwaad op het bedrijf dat haar evenals zoveel andere (ex) collega's met RSI het bedrijf probeert uit te werken, door te dreigen met ontslag, of door het aanbieden van een contract met een beperkter aantal uren.

Elf van de zestien geïnterviewden, (alle 6 RSI'ers en 5 OPS'ers; voor 4 van de 10 OPS'ers speelden sociaal emotionele motieven in het geheel geen rol bij het indienen van een claim) noemden *sociaal-emotionele motieven* het vaakst als hoofdmotief. Kwaadheid en in sommige gevallen zelfs wraakgevoelens jegens de werkgever werden het meest genoemd. Die gevoelens zijn ontstaan doordat de betrokken werkgevers veel druk op de slachtoffers hebben gelegd om vooral door te werken met klachten, danwel de neiging hadden de gezondheidsklachten van de werknemer te ontkennen. Dit kwam vooral bij RSI slachtoffers als tendens naar voren. Bij geïnterviewden met OPS

lijkt dit motief vooral gekoppeld aan het feit dat ze door de werkgever slecht behandeld werden *nadat* de diagnose OPS definitief was vastgesteld. Bij RSI'ers speelt de bejegening in de klachtenfase ook een rol. Voor RSI'ers was het indienen van de claim ook ingegeven door de behoefte aan verzachting van leed en pijn die men had opgelopen. De genoemde motieven om een claim in te dienen waren voor beide groepen niet gerelateerd aan hulp bij acceptatie van de beroepsziekte.

Financiële motieven

Een 45 jarige schaderegelaar/accountmanager die RSI oploopt bij een verzekeraar voorziet geldgebrek op langere termijn in combinatie met kans op werkloosheid en slechtere sociale zekerheid. Dat motiveert hem tot het indienen van een claim.

Een 55 jarige stoffeerder en zijn partner zitten in een diep dal: beiden raken arbeidsongeschikt door gezondheidsproblemen. Daardoor maken ze schulden. Bij toeval krijgen ze een folder van BBZ in handen en besluiten tot het indienen van een claim. De schadevergoeding stelt hen in staat de schulden af te betalen en een tweedehands auto te kopen.

Voor negen van de zestien geïnterviewden (2 RSI'ers en 7 OPS'ers) lagen financiële motieven (mede) ten grondslag aan het besluit om een claim in te dienen.

Soms was er sprake van acuut geldgebrek omdat men rekeningen niet meer kon betalen. In andere gevallen voorziet men dat de verslechterende sociale zekerheid onvoldoende bescherming biedt. Andere keren speelt de slechte arbeidsmarktpositie (door leeftijd in combinatie met slechte gezondheid) de hoofdrol.

Voor zeven geïnterviewden (4 van de 6 RSI'ers en 3 van de 10 OPS'ers) speelden financiële motieven geen enkele rol bij het besluit tot *indienen* van de claim.

Voor vier van hen komt dat echter omdat de sociaal emotionele problemen op de voorgrond staan en men op dat moment de eigen financiële situatie niet kan overzien. Op het moment dat men dit wel doet, meestal in de loop van de claimprocedure, gaan de financiën wel een rol spelen. Een polyesterwerker met OPS zegt dat als volgt:

"Ik was zelf nooit overgegaan tot het indienen van een claim. Anderen hebben dat voor me geregeld. Ik heb een WAO uitkering van 1000 euro en daarnaast nog wat bijstand. Als ik huur, gas, water, licht en ziektekosten heb betaald blijft er weinig over. Zonder schadevergoeding was ik nooit rondgekomen".

Al met al blijven er drie slachtoffers over voor wie financiële motieven in het geheel niet van toepassing zijn. Twee ervan kennen geen financiële zorgen omdat de partner voldoende verdient. Het derde slachtoffer (een 55 jarige vrouw die in de fietsassemblage heeft gewerkt) kent weliswaar forse financiële beperkingen, ze moet rondkomen met een WAO uitkering van 1000 euro, maar in de claimprocedure heeft geld geen enkele rol gespeeld:

"Ik heb vanaf mijn jeugd gewerkt. Ik wilde 'gewoon gezond' kunnen werken. Door de RSI lukt dat niet meer. Ik voel me vooral gehinderd in mijn mogelijkheden als werknemer, mijn loopbaan is me ontnomen. Daar heb ik nog steeds last van".

Altruïstische motieven

Altruïstische motieven worden door acht geïnterviewden genoemd. In bijna alle gevallen als bijkomend motief, naast de eerder genoemde motieven. Deze slachtoffers willen met hun claim een bijdrage leveren aan preventie van beroepsziekten in het algemeen, aan preventie van de beroepsziekte in het bedrijf waar men heeft gewerkt of aan een betere (h)erkenning van de beroepsziekte. Sommige geïnterviewden vermelden expliciet dat ze geen altruïstische motieven hebben omdat zoiets toch geen effect sorteert: *"dat is vechten tegen de bierkaai; zelfs als ik een bedrag ter grootte van een miljoen had ontvangen had het nog geen effect gehad op de werkgever".*

Positieve en negatieve effecten van de claim

Elf van de zestien slachtoffers van een beroepsziekte hebben primair sociaal emotionele motieven om een claim in te dienen. Heeft dit ook het gewenste effect gehad? In meeste gevallen wel: de slachtoffers voelen zich beter omdat de werkgever in het ongelijk is gesteld en heeft moeten betalen. Dat voelt voor de slachtoffers als erkenning van de beroepsziekte en de ellende die hen is aangedaan. Opvallend veel slachtoffers noemen expliciet als positief gezondheidbevorderend effect dat men voor het eerst bij Bureau Beroepsziekten FNV een luisterend oor heeft gevonden voor het eigen verhaal.

Overigens gaf ruim de helft van de geïnterviewden aan dat de claimprocedure ook negatieve sociaal emotionele effecten kent zoals stress en de lange duur van afhandeling. Tenslotte hebben bijna alle geïnterviewden nog steeds

forse gezondheidsklachten. De helft van hen is aangewezen op een WAO/WIA uitkering. Eén werknemer heeft een fulltime baan. De overigen hebben een gedeeltelijke uitkering in combinatie met een tijdelijke parttime baan. De geïnterviewden hebben een bedrag ontvangen tussen 5.000 en 90.000 euro (gemiddeld 30.000 euro). Voor sommigen is het bedrag net voldoende om schulden af te betalen. Voor anderen is het een financiële toekomstgarantie. De helft van geïnterviewden is positief over de financiële effecten van de claim. Voor hen is het claimbedrag een voldoende aanvulling. De andere helft, met name slachtoffers die een uitkering ontvangen al of niet in combinatie met inkomsten uit een tijdelijke parttime baan, zijn beduidend minder positief over het financiële effect.

De geïnterviewden zijn het minst positief over het preventief effect van de claim. In slechts 5 gevallen is er na de claim een lichte verbetering van de arbeidsomstandigheden opgetreden. In sommige gevallen zijn de arbeidsomstandigheden zelfs verder verslechterd, door toename van de werkdruk.

Leorzame conclusies

Doel van het onderzoek leorzame schadeclaims was het leren van beroepsziekteclaims: wat is er fout gegaan en hoe had men dit kunnen voorkomen? Het onderzoek vond plaats aan de hand van de analyse van ‘worst cases’ Beroepsziekten ontstaan door een combinatie van te grote arbeidsbelasting en te lang doorwerken met klachten door (meestal) niet al te mondige werknemers. De sociaal medische- en bedrijfsgeneeskundige begeleiding van deze werknemers is beneden peil. Dat blijkt onder andere uit het ontbreken van goede diagnostiek. De bejegening van het slachtoffer door de werkgever is doorgaans inhumain. Dat blijkt onder andere uit de druk op werknemers om, na een ziekteperiode, zo snel mogelijk hetzelfde belastende werk te hervatten. Hierdoor nemen de gezondheidsklachten eerder toe dan af.

Voor werknemers is het ontstaan van een beroepsziekte een gebeurtenis, die diep ingrijpt op het persoonlijk leven. De relatie met het bedrijf waar men doorgaans al jaren heeft gewerkt gaat eraan, en het perspectief op fatsoenlijk betaald werk elders wordt sterk gereduceerd. Werknemers met een beroepsziekte die een schadeclaim indienen doen dat vooral omdat ze slecht zijn behandeld door werkgever, bedrijfsarts en collega’s. In dit opzicht werken claims redelijk goed, omdat bijvoorbeeld erkenning wordt gevoeld van de beroepsziekte. Op het moment dat men de financiële gevolgen van de arbeidsongeschiktheid overziet, gaan ook financiële motieven een rol spelen. Slechts de helft van de betrokkenen is positief over het financiële effect van de claim. De preventieve leereffecten van de claim lijken amper aanwezig.

Letselschadeclaims kunnen worden voorkomen als bedrijven en bedrijfsartsen inzetten op humane en adequate preventie en bejegening van (potentiële) slachtoffers van een beroepsziekte. Erkenning van de beroepsziekte door de omgeving, het serieus nemen van klachten en zorgen voor aanpassing van werkplekken en fatsoenlijke reïntegratie kan wonderen doen.

W.A..Eshuis, M.H. Schaapman, N.J. Philipsen, J.R. Popma, G. van der Laan, J.G.Bakker, A.P. Nauta, B. Sorgdrager, “Leorzame Schadeclaims, leren van “worst case scenarios” als opstap naar effectieve interventie en preventie rond beroepsziekten, Hugo Sinzheimer Instituut Amsterdam, 2009. het rapport is te downloaden via <http://www.jur.uva.nl/hsi/actueel.cfm>.

Wim Eshuis is onderzoeker bij het Hugo Sinzheimer Instituut, waar hij werkt aan een promotieonderzoek naar werknemerscompensatie en preventie in Nederland en België.

Niels Philipsen is senior onderzoeker en universitair docent rechtseconomie bij het onderzoeksinstituut Metro van de Universiteit Maastricht.